

כֶּשֶׁם שֶׁהָיוּ שׁוֹפְרוֹת בְּמִקְדָּשׁ כֶּךָ הָיוּ שׁוֹפְרוֹת בְּמִדְיָנָה - בכל עיר ועיר, לאסוף לתוכם את השקלים כדי להביאם למקדש, אבל בירושלים עצמה לא היה צורך בשופרות, כי היה די בשופרות שהיו במקדש (תקלין חדתי; קרבן העדה בדעת הרמב"ם, וכן מבואר ברמב"ם שקלים ב, א). והחידוש בזה הוא, שבני כל עיר יוצאים ידי חובה במה שנותנים את מחצית השקל בשופר שבעירם, ועל כן אינם צריכים להוסיף קלבון עבור מה שהגבאים מצרפים את השקלים לדרכונות וחוזרים ופורטים אותם בבואם לירושלים, והוא המשך הדין הקודם במשנה [מבואר בתפארת ישראל המובא לעיל בסמוך]. ומה שאמרה המשנה להלן שאם נגנבו או אבדו מהשולחים קודם שנתרמה התרומה, בני העיר צריכים לחזור ולשקול, זהו משום שמלבד קיום מצות מחצית השקל צריך שיהיה לכל אחד חלק בקרבנות הציבור, ומצד דין זה צריכים לחזור ולשקול (תפארת ציון, וראה שקל הקודש בבה"ל שם). ויש שפירשו, ש'מדינה' היינו ירושלים, שהיו נותנים גם שם שופרות מלבד במקדש, כדי שיוכלו הטמאים האסורים להיכנס לעזרה או להר הבית, לתת בהם את שקליהם (רא"ש, קרבן העדה בפ' ראשון).

אם נתרמה התרומה קודם שנגנבו או שאבדו נשבעין לגזברין - השליחים נשבעים לגזברים שלא פשעו בשקלים, שהגזברים הם בעלי הדין, לפי שמשעה שהפרישו את תרומת הלשכה, דהיינו שנטלו מהשקלים שבמקדש לצורך קניית הקרבנות, אין האחריות על השקלים מוטלת עוד על הבעלים אלא על ההקדש, ובני העיר פטורים מלשקול אחרים תחתיהם (רש"י ב"מ נח, א). וטעם הדבר, משום שבשעה שהיו מפרישים את תרומת הלשכה, היו מכוונים להקנות חלק בקרבנות גם למי שהפריש את שקלו ועדיין לא הגיע לידי ההקדש, וכמבואר בגמ' (תוס' שם), ומאחר שתרמו אף על השקלים שלא הגיעו לידם, נכנסו אותם השקלים לרשות ההקדש בכל מקום שהם, ונפטרו בני העיר מלשלם (פיה"מ למב"ם; מאירי; תקלין חדתי). ויש שפירשו, שמדובר כשנתרמה התרומה קודם שנודע שנגנבו או שאבדו, כלומר, שאף אם הגניבה או האבידה אירעה קודם שנתרמה התרומה, מכל מקום כיון שלא נודע להם על כך עד שנתרמה התרומה, אין האחריות עליהם, שכל זמן שלא נודע לשולח ששקלו נגנב או אבד, תורמים עליו את תרומת הלשכה כדי שיהיה לו חלק בקרבנות (רש"י שם, ע"פ הברייתא שם).

נמצאו או שהחזירו הנכים אלו ואלו שקלים - גם השקלים ששקלו במקום אלו שנגנבו או שאבדו, שכיון שהקדישום קדשו (רש"י ב"מ נח, א), וכבר הסיחו בני העיר דעתם מהם (ר"ש סיריליאן). ואין זה הקדש בטעות, לפי שהקדישום בשעה שהיו מחוייבים בכך, שהרי אז עדיין לא נמצאו או החזירו (תפארת יעקב על התפארת ישראל יכ"ז ט; ערוך השולחן העתיד שקלים פ, ד), והיו צריכים שיהיה להם מיד באותה שעה חלק בקרבנות הציבור (תפארת ציון).

ואין עולין להן לשנה הבאה, כיון שהופרשו לשם שנה זו, וחובות שהופרשו לשם שנה זו אינם קריבים לשנה הבאה (רא"ש וריב"ב, ע"פ הגמ' ביומא סה, א). וזו דעת חכמים, אבל דעת רבי יהודה בברייתא ביומא (שם), שעולים להם לשנה הבאה, ופירשה הגמ' שם, שלדעתו חובות שהופרשו לשם שנה זו קריבים לשנה הבאה.

גמרא. מתניתא בתקלין חדתי אכל בתקלין עתיקין לא קבא - שדין המשנה שהיו מניחים שופרות גם במדינה, זה רק בשופרות שיועדו לתקלין חדתי של השנה הבאה, אבל השופרות שיועדו לתקלין עתיקין למי שלא שקל שנה שעברה, לא הניחום אלא

הדא דאת אמר בשלא היתה הבהמה רוב אבל אם היתה הבהמה רוב הן הן עיקר נכסים, מה שאמרת שכשחילקו את הנכסים ולא את הבהמות חייבים גם בקלבון, זה כשלא היו הבהמות שוות יותר משאר הנכסים, אבל אם היו רוב השווי, נחשב כאילו לא חילקו את הנכסים, ופטורים מקלבון (קרבן העדה; מהר"א פולדא; תקלין חדתי). ויש שפירשו, שתנאי זה נאמר לגבי הדין השני של רבי ירמיה, שכשחילקו את הבהמות ולא את הנכסים פטורים גם מקלבון, ועל זה אמר רבי מנא, שאם הבהמות שוות יותר משאר הנכסים, נחשב כאילו חילקו גם את הנכסים, וחייבים בקלבון (רבינו משולם; תלמיד הרשב"ש; ר"ש סיריליאן).

מפני שעשיתן קאדם אחד אצל מעשר בהמה את פוטרו מן הקלבון - בתמיה, שמא דוקא לענין מעשר בהמה שהוא לחומרא מחשיבים אותם כאדם אחד, ולא לענין קלבון שהוא לקולא, שכיון שעומדים לחלוק ביניהם את הנכסים, יש להחשיבם לחומרא כאילו חלקוה (פני משה; ר"ש סיריליאן). ועוד, שגזירת הכתוב היא לענין מעשר בהמה, כמבואר בבכורות (נו, ב), שדורשים מ'יהי', שכל שהוא מתפוסת הבית חייבים במעשר בהמה, אבל לענין קלבון יחשבו כשאר שני אנשים ויתחייבו בו (פני משה. וראה פירוש אחר בקרבן העדה).

היא שני אחים שירשו את אביהן היא שני גיסין שירשו את אביהן, זהו תירוץ על קושיית הגמ', שכשם שגיסים שירשו את נכסי חמיהם [מכח נשותיהם האחריות שירשו מאביהם ומתו הנשים], לאחר שחלקו בודאי אין אומרים שכשחזרו והשתתפו חזרו נכסים לתפוסת הבית, אלא הם כשני שותפים ששוקלים יחד, כך גם לענין שני אחים שחלקו וחזרו והשתתפו, בטלה הירושה ולא חוזרת תפוסת הבית למקומה (תקלין חדתי; הגהות הגר"א, ב).

ויש שפירשו, שאין זה תירוץ לקושיית הגמ', אלא הגמ' נשארה בקושיא, וכאן הוא ענין חדש, שאמר רבי בא, שהפטור מקלבון בשני יורשים שעדיין לא חילקו ביניהם את הירושה, אינו דוקא בשני אחים שירשו את אביהם מצד שנגזרים אחר אביהם ונחשב כאילו אביהם שוקל עבורם, אלא כך הוא הדין בכל שני יורשים של אדם אחד, שכל זמן שלא חילקו ביניהם את הירושה, בתפוסת הבית היא עומדת ופטורים מן הקלבון, וחייבים במעשר בהמה (ר"ש סיריליאן; פני משה; קרבן העדה).

פרק שני - מצרפין שקלים

משנה. מצרפין שקלים לדרכונות מפני משוי הדרך, דרכונות הם מטבעות זהב, ומותר להחליף בהם את השקלים ולא חוששים שיזול שער המטבע ויפסיד ההקדש, מפני שאין הדבר מצוי, אבל לזהב שאינו מטבע אסור להחליף, שמא יזול השער ויפסיד ההקדש (רא"ש; רש"י בכורות נא, א, ע"פ הגמ' להלן; ריב"ב על הגמ'). ויש שביאר, שאין חוששים להפסד ההקדש, בכך שכשיגיעו לירושלים יצטרכו לפרוט בחזרה את הדרכונות לחצאי שקלים [כי תרומות הלשכה היתה נעשית רק במטבעות של חצאי שקלים, ראה ביאורנו לעיל (ד, א בהקדמה), אך ראה בגמ' להלן (ט, ב) ובביאורנו שם ד"ה תני] שמבואר שם, שאין צריך לפרוט את הדרכונות לחצאי שקלים, וראה הר אפרים שם שהסתפק בזה, ועבור הפריטה יצטרכו להוסיף קלבונות, כיון שעושים כן מפני משוי הדרך (תפארת ישראל ב יכ"א).